

UNIVERSITATEA DIN BUCURESCI
FACULTATEA DE TEOLOGIE

STUDIU
ARCHEOLOGIC

ASUPRA

Rugăciunei, Făgăduielelor,
Consultărei Dumnezeirei și curățirilor la Ebrei

IN

EPOCA BIBLICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TEZĂ PENTRU LICENȚĂ

DE

ECONOMUL STAVROFOR GRIGORE BALABAN

Protoiereul Județului Brăila

Susținută la Noembre 1898

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, F. GÖBL FII
19, Strada Regală, 19
1898

BCU Cluj-Napoca

170721

JURIUL EXAMINATOR

Președinte, **D-1 Dr. N. Nitzulescu**

Membrii { **„ C. Erbiceanu**
BCU Cluj / Central University Library Cluj
P. S. S. Dr. Pimen Piteșteanu
D-1 Dr. B. Gireșanu
D-1 Dr. C. Chiricescu

*Prea Sântitului Episcop
Al Dunărei de jos*

D. D. Dr. Partheniu

*Inchin smerit
Acest prios al sârguinței mele
în semn*

*De adâncă recunoștință și neștrămutată
iubire pentru părinteasca dragoste și sfă-
turile cele bune, ce am avut tot d'ăuna de
la Proa Sântia Sa.*

Economul Stavrofor GR. BALABAN

1898 Noembrie

LĂMURIRI LA LUCRAREA DE FAȚĂ

Incercând a espune în cele ce urmează, sub denumirea «*studiū archeologic asupra rugăciunei, făgăduielelor, consultării D-zeirii și curățirii la Ebrei în epoca Biblică*», am avut în vedere să arăt asemănarea ce se află în unele practice rituale și cucernice în Vechiul Așezămînt cu unele practice primite și urmate în Biserică și în vieța creștină.

Vechiul Așezămînt este, fără îndoieală, începutul și punctul de plecare al Noului Așezămînt. Biserica a avut de la început această vedere, și alcătuirea rînduelii în slujba bisericească, precum și păzirea multor datine din Vechiul Așezămînt dovedesc, că spunem un adevăr.

Nu îndrăsnesc a spune că aduc ceva ce nu s'ar afla în manualele de archeologie — Buțureanu și Onciul, — dar iarăș nu pot să nu zic că 'mi am dat osteneală, dupe puțință, să esplic întru câtva legătura logică între teorie și practică, între cauză și efect.

Credințele unui popor, ori cum ar fi ele, dobîn-

II

desc formă văzută în manifestări firești ale vieții lui, și din acestea se poate conchide la vederile ce domină credința lui.

Acest adevăr, întipărit în minte la cursul de Arheologie și Esegesă, pe care 'l am ascultat cu deosebită luare aminte la d. prof. dr. N. Nitzulescu, 'mă a fost călăuză.

Din cetirea Sf. Scripturi, unicul isvor în țeștiuni de felul celor pe care le am atins, precum și din observațiile ce am putut face în mēsura judecāței mele și a cunoștinților agonisite, am alcătuit lucrarea de față.

I

RUGACIUNEA, BINECUVĂNTAREA, BLESTEMUL ȘI JURĂMÎNTUL.

I.

Rugăciunea.

Rugăciunea este expresiunea înaltă, curată și deplină a simțirii sufletesti, pe care o naște credința în D-zeu; este manifestarea firească a evlaviei și locul pe care 'l ocupă ea în viața omului, mai ales chipul cum este înțeleasă și făcută daș adevărata măsură, ideea esactă de puterea credinței, a unei persoane sau a unei națiuni. Rugăciunea unui popor sau a unei persoane corespunde cu evlavia, adecă cu gradul de tărie al vieței spirituale a aceluï popor sau a acelei persoane.

Rugăciunea, ca și jertfa, este cea d'întăiș și cea mai veche expresiune de evlavie a poporului Israelit.

Toată activitatea întregului popor Israelit, de

care se vorbește în sf. Scriptură, este pusă în mișcare de suflarea lui D-zeu, pe care Israelitul și'l închipuește că se amestecă, nu numai în întâmplările de toate zilele ale vieții omului, fie bune fie rele, dar chiar și în interesele lui personale.

Ideea despre împărăția lui Dumnezeu, către care trebuie omul să năzuească și să ajungă, adică ținta și scopul dezvoltării lumii, era streină Israelitului. De aceea, se înțelege foarte lesne, pentru ce Israelitul se îndreptează în orî ce împrejurare către Dumnezeu, fie spre a'l ruga, fie spre a'l lăuda sau a'i mulțumi¹.

Deci dar, nu poate fi vorba cum că rugăciunea și ar avea începutul mai târziu decât jertfa și că ar fi numai o formă spirituală, prin care se aduce lui D-zeu cinste și închinăciune, laudă și mărire.

Atât jertfa cât și rugăciunea datează din cele mai vechi timpuri, și sigur este că jertfa n'a fost adusă fără rugăciune, deși asupra acestei din urmă manifestări pornită din sufletul, din inima omului, nu ne auz rămas formulare din care să se poată vedea, în ce anume chip era rostită rugăciunea.

Intr'adevăr, legea nu rînduește nici o formulă de rugăciune pentru cult, dar din întrebuiințarea cuvintelor a *tămâea*, adică a să ruga și a

¹ Gen. 18 23 și următ. 24 12 și ur. 32 10 și următ.

1. Sam. 1 10. 2 Sam. 7 27 și urm. 12 10.

1. Reg. 8 23.

căuta pe Domnul său a jertfi ¹, rezultă că în timpul de mai târziu, fie care jertfă de tămâere, dimineața și seara, era însoțită de cântările de laudă ale *leviților* ², ceea ce presupune alcătuirea de cuvinte, prin care se aducea lui D-zeu laudă și mulțumire.

Nu era de neapărată trebuință ca rugăciunea să se facă într'un loc anume hotărât, fie acest loc un cort, o clădire sau sub un arbore, unde trebuia să se adune toți sau mai mulți împreună.

Fie care putea să se roage acasă sau pe câmp ³. De bună seamă ânsă fie-care mergea bucuros ca să se roage în sanctuarul Domnului, și aceasta o făcea pentru că rugătorul era pătruns de încrederea, că rugăciunea făcută în locuința Domnului, are mai multă putere lucrătoare ⁴, și că îi dă lui tăria cerută sau clădirea sufletească.

În timpul după robiea din Babilon, era obiceiul ca cine-va, când să afla departe de templu, să își întoarcă fața spre el pentru a să ruga; căci templu era socotit în deosebire ca locuință a Domnului ⁵.

În general vorbind, fie care și făcea rugăciunea stând în picóre ⁶. Adesea să vede și obiceiul, ca expresiune a respectului datorit lui Dumne-

¹ Gen. 25 21. Exd. 8 26, 2 Chr. 11 16, 20 4.

² 1 Chr. 23 30.

³ Ibid. 24 12, 28 3.

⁴ 1 Sam. 1 26.

⁵ 1 Reg. 8 48, 2 Chr. 6 34, Dan. 6 10.

⁶ 1 Sam. 1 26, 1 Reg. 8 22.

zeu, ca rugătorul să se plece cu fața la pământ ¹. Acest obicei, pe care 'l țineau și bătrânii și bolnavii pe patul de zăcere, ² a trecut și în viața creștină, cu deosebire în Biserica noastră.

În timpul după robia Babilonului, se introduse obiceiul ca cel care se ruga să îngenunche ³; obiceiul său datină, ce s'a păstrat de asemenea și în Biserica noastră.

Pe lângă aceste mișcări sau gesturi era și rădicarea sau întinderea mâinilor ⁴; ânsă în timpul vechiului mâinile, nu se rădicau spre cer, ci spre altar, pentru că fie care nu'și închipuia că Dumnezeu este în cer, ci că se află de fapt în santuar și anume la altar. Mult mai târziu se vede obiceiul ca rugătorul să'și rădice mâinile spre cer ⁵. Acest gest se face în Biserica noastră, numai de preotul ori de episcopul liturghisitor, și la anumite rugăciuni.

Din cartea profetului Osea ⁶ vedem că la unele sanctuare, unde se afla vre un chip al vre unei Dumnezeiri, era obiceiul ca închinătorul să sărute acel chip, și sărutarea era un semn sau simbol de mare cinste către acea dumnezeire.

În împrejurări de adâncă durere, de mâhnire și zdrobirea inimei, rugăciunea era însoțită de

¹ Gen. 24 26. 52. 1 Sam. 1 19, Neem. 8 6.

² Gen. 47 31. 1 Reg. 1 47.

³ 2 Chr. 6 13. Esr. 9 5, Dan. 6 11.

⁴ Ex. 9 29, Ies. 1 15, 1 Reg. 8 22. 2 Chr. 6 12. Esr. 9 5.

⁵ 1 Reg. 8 22—54 3 41.

⁶ Os. 13 2.

post. Adesea ori rugăciunea era rostită cu plâns, ori că rugătorul era îmbrăcat cu haine de întristare. Dovadă de aceasta sînt textele din Samuel ¹.

Nu arari ori rugăciunea era însoțită sau sprijinită și cu făgădueli sau juruințe, adecă voturi ².

După întoarcerea Ebreilor din robiea din Babilon, când să atribuea rugăciunei putere lucrătoare, fie ea pornită din inimă, ori numai din buze, se statorniciră după împărțirea timpului la orientali, trei ceasuri de rugăciune pe zi: *seara* la ceasul al noulea, când se aducea jertfa de seară, adică în timpul când se face vicernia la noi, sau la trei ceasuri după amiază; *dimineața* la ceasul al treilea—ceasul al noulea,—când se aducea jertfa de dimineață—timpul când se face utrenia și liturghia la noi; și la ceasul al șaselea sau la amiază ³ — ceasul al doisprezecelea la noi—. Această împărțire, a timpului pentru rugăciune, s'a păstrat și în Biserica noastră, cu deosebire în slujba bisericească. Ceasul al treilea, al șaselea și al noulea, rînduite în slujba bisericească, nu sînt de cât rugăciuni alcătuite din psalmi și rugăciuni cu caracter curat chreștinesc, care trebuie recitate după rînduiala întocmită.

¹ 1 Sam. 1 7. 2 Sam. 12 16,22.

² Gen. 28 20 și urm. 1 Sam 1. 2. Sam. 15 8.

³ Ps. 55 17. Dan. 6 10.

2.

Binecuvântarea și blestemul.

Binecuvântarea și blestemul nu pot fi considerate decât ca niște forme de rugăciuni. În toate timpurile binecuvântarea și blestemul au avut la Israeliti, o deosebită însemnătate și au fost privite ca o putere ce lucrează de la sine; cu alte cuvinte, binecuvântarea sau blestemul când au fost rostite, trebuie neapărat să se împlinească. Dovadă lămurită în această privință avem istoria lui Iacob și Esau, precum și a lui Biliam¹. Și într'un loc și în altul, binecuvântarea și blestemul, se arată ca o putere independentă ce lucrează de la sine și îndeplinește cele ce se cer. Nu se ține seamă, nu se întreabă, dacă binecuvântarea sau blestemul sunt legitime, din punctul de vedere moral, sau nu; cu deosebire binecuvântarea și blestemul părinților trebuia să se împlinească — adică să se vază mai curînd sau mai târziu ca o dovadă pipăită de puterea lor lucrătoare². Se vede că această credință a poporului Israelit, altfel poncișă (contrară) cu credința adevărată într'un singur D-zeu, a isvorât din cultul pentru străbuni.

Sufletele dușilor de pe lume, adică sufletele răpăsașilor, erau considerate ca niște puteri suprapămîntești, care pot să exercite asupra oamenilor de pe pămînt o înrîurire păgubitoare sau folositoare.

¹ Gen. 28, Num. 22 și următ.

² Gen. 9 25, 27 12, Jud. 9 57, 2 Reg. 2 24.

Din această credință să espică și frica continuă de blestem. De aceea, când blestemul este rostit împotriva părinților sau a autorităților, blestematorul să pedepsește aspru. A trebuit să treacă mult timp până când poporul Israelit, pricepând cum se cuvine credința într'un singur Dumnezeu, să recunoască că blestemul nemeritat nu se împlinește ¹.

De altfel blestemele nu es numai din gura celor care nu voesc să știe de D-zeu, ci și evlaviosul care se simte sau se știe apăsător, năpăstuit, întrebuițează blestemul ca armă împotriva celui nelegiuit, celui apăsător sau nepăstuitor.

Binecuvântarea era rostită în diferite împrejurări, de pildă: Samuel pronunță binecuvântarea mai 'nainte d'a aduce poporul jertfa sa, pe înălțime sau pe altar. Marele preot Eli dă drumul Anei, pronunțând o binecuvântare ². Rudele binecuvântează pe Rebeica la plecarea ei din casa părintească. De asemenea și Iacob binecuvântează pe fii săi ³. Cu binecuvântare se mulțumește pentru ajutorul și darurile primite ⁴.

Din ce timp datează binecuvântarea preoțească? nu se știe cu siguranță ⁵. Din cartea lui Samuel ⁶ rezultă că atât jertfa cât și binecuvântarea po-

¹ Prov. 26 2.

² 1 Sam. 9 13, 1 17.

³ Gen. 24 60, 43 14.

⁴ Gen. 9 26, 1 Reg. 1 31.

⁵ Num. 6 22.

⁶ 2 Sam. 6 18.

porului, în numele Domnului, nu erau în timpurile vechi un drept exclusiv numai al preoților. După întoarcerea Ebreilor din robiea Babilonului, preotul pronunța cu mâinile ridicate binecuvântarea la sfârșitul fiecărei jertfe de dimineața și de seara, la care binecuvântare poporul se unia cu cuvântul întăritor „*amin*“.

Același lucru se făcea după fiecare slujbă sfântă în sinagogă, după cum se face și la noi la sfârșitul sfintei liturghii.

3.

Jurământul.

Jurământul nu este alt ceva decât un blestem condiționat, prin care cel care jură cere ca pedeapsa lui Dumnezeu să cază asupra sa, în cazul când n'a spus adevărul, sau nu s'a ținut de cuvânt. Jurământul era la Israeliți de cea mai mare însemnătate nu numai în neînțelegerile la care avea să pună capăt judecata autorităților, ci și în alte împrejurări ale vieții cetățenești.

Jurământul, în numele Domnului, se consideră ca un semn deosebit pentru devotamentul sincer către dânsul. «De Domnul Dumnezeul tău să te temi și lui singur să 'i slujești.. și pe numele lui să te juri» ¹. «Și dacă vor învăța calea poporului meu, vor jura pe numele meu ².» «As-

¹ Deut. 6 13, 10 20.

² Ier. 12 16.

cultați cei care jurați pe numele Domnului lui Israel»¹.

Erau două forme de jurământ:

1. *Când unul jura pe altul*, făcându-l băgător de seamă asupra dreptății lui Dumnezeu, amenințând cu pedeapsa lui ca să spue adevărul, sau să împlinească făgădueli, însărcinări, etc. «Așa să 'ți facă Dumnezeu și încă mai mult, dacă vei ascunde de mine un cuvânt...»². «Și Achab pusă împărăția adecă poporul să jure că nu te aflară»³. «Blestemat fie omul care va gusta mâncare până în seară, și până nu'mi voiui răsbuna asupra vrăjmașilor mei»⁴.

2. *Jurământul în adevăratul înțeles*, când cel care jura lua pe D-zeu de martor pentru adevărul spus sau pentru făgăduiala dată, și cerea să cază peste dânsul pedeapsa Dumnezească, în cazul când va fi jurat strâmb.

Formule de felul acestui jurământ sunt: «Domnul este martor între mine și între tine»⁵. Adevsea era formula «Viū este Domnul»⁶.

Formula de blestem era de obicei alcătuită astfel: «Așa să 'ți facă Domnul, și să mai adaoge, *dacă...*» prin care se trăgea băgarea de seamă asupra pedepsei. Pe lângă aceasta se mai găsesc și cazuri,

¹ Ies. 41 1.

² 1 Sam. 3 17.

³ 1 Reg. 18 10.

⁴ 1 Sam. 14 24.

⁵ Gen. 31 50. Ier. 42 5.

⁶ Jud. 8 19.

când formula este făcută d'a dreptul: «Domnul se te facă ca pe Zedechia, și ca pe Achab, pe care împăratul Babilonului 'i a fript în foc»¹. O astfel de formulă de blestem se esplică din temerea că din blestem ar putea cădea ceva asupra celui care blestemă. In general vorbind, temerea pe care o avea fie-care de blestem este, după cum am ȃis mai sus, o înriurire a credinței celor vechi, cum că unii oameni aũ puterea să pună pentru dorințele lor vre un spirit spre a'ï sluji. Dar când o astfel de credință în niște asemenea spirite a fost înlăturată, fu pus Domnul în locul acelor spirite chemate la blestem, ca mai târziu să fie înlăturat și înlocuit prin diavolul și prin demoni.

Dintre formulele sau ceremoniile obicinuite la jurământ, una este fără îndoială cea mai veche și anume, aceea pe care o exprimă verbul *Nișba* = a *înșăpti*, adică a se lega pe șapte lucruri: «Aceste șapte mioare le vei lua din mâna mea, ca să 'mi fie mărturie că eũ am săpat cisterna aceasta, de aceea se numi locul acesta: *Beer șeba*, pentru că amândoi se înșăptiră—jurară—acolo»².

Se vede că legământul, sau îndatorirea ce lua cine-va asupra'și, se făcea așa cum se istorisește în Genesa «Adu'mi o junică de trei ani, și o capră de trei ani și un berbec de trei ani, și

¹ Ier. 29 22.

² Genes. 21 30, 31.

o turturea și un porumb... și le despică prin mijloc, punând fie-care jumătate față cu cea-l'altă, dar pasărele nu le despica»¹. Tot așa spun călătorii care cercetează și descriu obiceiurile Arabilor. Aceștia, adecă Arabii, când se leagă între dânșii, pun șapte petre, le unge cu sânge și le iaă de martore.

O altă ceremonie saă un alt obiceiă consista în acea: că cel care jura să pue mâna sub coapsa celui care cerea jurământul².

Nu să știe sigur care era însemnătatea acestui obiceiă; cu greă s'ar putea esplica prin aceea că urmașii es din coapsă, și astfel pe dânșii i'ar avea în vedere cel care jură, ca ei să fie răsbunătorii vre unii necredincioșii, saă către ei să'și arate iubirea și credincioșia cel care jură³. O ast-fel de esplicare pare prea iscusită pentru timpul vechiă. Mult maă lămurită ar fi esplicarea, dacă se are în vedere însemnătatea cea mare a mădularului producător, dar nu pentru cuvântul că este tăeat împrejur. Se vede că era un obiceiă, care sta în legătură cu vre un cult strein, ce a pătruns în Israel; lipsesc însă amănunte asupra acestui obiceiă.

Un alt gest care să înțelege maă lesne este, când cel care jură rădică mâinile spre cer, locuința lui Dumnezeă.

¹ gen 15 9, 10, 11.

² gen 24 2, 9. 47 29.

³ Gene. 46 26, Ex. 1 5, Jud. 8 30.

«Rădicat-am mâna mea către Domnul Dumnezeu cel prea înalt, care întemeie cerul și pământul—jurând...»¹ și «am auzit pe bărbatul îmbrăcat în haine de in.... când 'și a rădicat dreapta și stânga spre cer și a *jurat* pe cel viu în veci»².

Acest obicei se răspândește foarte mult în timpul de mai târziu, de aceea, a *rădica mâna*, este tot una cu, a jura. «Și vă voi duce în pământul pentru care am rădicat mâna mea». «Nu veți intra în pământul acela, pentru care am rădicat mâna mea»³, adică pentru care am jurat, că'l voi da voe.

II

FĂGĂDUELILE, JURUINȚA SAU VOTURILE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I.

Făgăduelile sau voturile.

Făgăduela, juruința sau voturile, care se obicinuea din timpurile cele mai vechi la Israeliti, ca și la toate popoarele vechime, 'și au izvorul în credința ce are omul că el depinde de o putere D-zeească și că el poate să înduplice D-zeirea ca să'i fie bine voitoare, dacă va face ceva sau se va înfrâna de la ceva.

Astfel citim că Iacob făgăduiește că dacă D-zeu va fi cu dânsul și 'i va purta de grijă, va cunoaște că Domnul este D-zeuul său. Ieftai făgădui Domnului că întorcându se în pace 'i va

¹ gen. 14 22.

² Dan. 1 27.

³ Ex. 6. 8 Num. 14 30.

jertfi or ce ar eși din casa lui spre întâmpinare ¹.

Motivele ce împingeaă pe om, să facă *făgădueli* sau *voturi*, erau foarte felurite; în genere însă împrejurări primejdioase și nesigure din care dorea scăparea, sau dorința de a dobândi ceva scump sieși. Așa Ana făgăduște că dacă Dumnezeu 'i va dărui un copil, ea 'l va da D-lui pe acel unic copil, pentru toate zilele vieței lui. Absalom, când locuia în Siria, făgădui Domnului că dacă se va întoarce la Ierusalim 'i va sluji, adică 'i va aduce jertfe.

În orî ce caz este semn de o evlavie sănătoasă, când autorul *Deut.* și *Eclisiastului* face băgător de seamă pe fie-care că, dacă n'a făgăduit, n'are păcat ³. Acela însă care a făgăduit trebuia să împlinească fără întârziere făgădu-eala. Această credință, în toate timpurile a trăit temeinic în conștiința poporului, și a trecut în sfera obiceiurilor Bisericeî noastre ⁴; de aceea orî cine era oprit să facă vre o făgădu-eală ne-cugetată ⁵.

În sânta Scriptură se vorbește de doă feluri de făgădueli sau voturi:

1. *Votul pozitiv*, sau făgădu-eala prin care cine-va se dăruește pe sine Domnului sau dă-

¹ Gen. 28 20. Jud 11 30.

² 1 Sam 1 11, 2 Sam 1 58.

³ Deut 23 22, Ecles 5 4.

⁴ Psal. 22 26, 66 13, 76 12, 116 28.

⁵ Prov. 20 25.

ruește avutul său, or o parte din avutul său.

2. *Votul negativ*, sau făgăduiala în formă de jurământ, prin care omul se îndatorează a se înfrâna în cinstea Domnului de oare care bucurii sau plăceri ale traiului. Expresiunea adevărată pentru o astfel de făgăduială este *issar* = a lega, -- a opri -- a nu permite, și se găsește numai în cartea Numerilor ¹, dar lucrul în sine este mult mai vechiu.

Principiul pentru temeinicia votului este, ca să se făgăduiască sau să se dăruiască Domnului, numai aceea ce este al dăruitorului și asupra cărui lucru are deplin drept. Prin urmare sunt escluse primițiile sau pârğa, întâiū născuții și dijma care sunt de drept ale Domnului ². Esclus era de asemenea câștigul dobândit de o femeie prin prostituire, precum și *bani câinești*, adică plata femeilor și bărbaților dați desmerdărei seksuale ³. Această oprire avea de scop a feri pe Israeliți să nu se asemene poporului Canaanit. La Fenicienii sau Canaanii era obiceiul ca banii câinești să se dea la templu.

Legea rânduește cum au să fie desfăcute sau deslegate toate voturile sau făgăduiele date Domnului.

Bărbați în vârstă de la 20—60 de ani, așa dar în timpul puterii și destoiniciei de muncă,

¹ Num. 30 7.

² Levit. 27 26.

³ Lev. 23 19.

avea să plătească 50 de sicli de argint, după prețul templului; iar femeile de aceeași vârstă 50 de sicli după același preț. Tineri de la 5—20 de ani plăteau 20 de sicli și tinerile 10.

Băieți de la o lună până la 5 ani aveau să dea 5 sicli și fetele 3 sicli. Pentru un bătrân de 60 ani și mai mult prețul era de 15 sicli, și pentru o bătrână 10 sicli. Când cine-va nu era în stare se dea prețul de deslegare, atunci preotul hotăra ca acela se dea o sumă potrivită cu avutul lui.

Vita bună de jertfă trebuia se fie înjunghieată sau jertfită Domnului; dar dacă jertfitorul voea să facă schimb, amândouă vitele cădeau în folosul templului, adică vita făgăduită și cea adusă în schimb ¹.

Vite necurate, vite ce nu sunt bune pentru jertfă și prin urmare nici pentru mâncat, puteau fi deslegate de făgăduitor sau dăruitor pe prețul găsit cu cale de preot, mai adăogându-se a cincea parte a prețului, sau se putea vinde pe prețul taxat.

Cu casele se urma în același chip, pe când cu țarinile sau locurile de munca pământului, de pășune, etc., se ținea seamă de anul *Jubileu*, și de aceea erau neapărat trebuincioase alte rândueli. Aci era normativ pentru prețuire măsura de sămânță cât se cerea pentru semănarea

¹ Mal. 1 14.

unei țarine sau loc de arat, și anume un homer — o măsură pentru grăunțe și făină — de sămânță de orză era prețuit cu 50 de sicli; și după cum anul jubileu era mai aproape sau mai departe, se fixa și suma de plătit, mai mult sau mai puțin.

Când dăruitorul voea să și deslege țarina, adică să dobândească iarăși asupra ei dreptul de deplină proprietate, trebuia să plătească suma corespunzătoare, mai adăogând și a cincea parte a prețului.

Când cineva vindea țarina la un altul, fără să o fi deslegat, în anul iubelar nu se mai întorcea la dânsul, ci cădea în bunurile sanctuarului, adică devenea proprietatea exclusivă a templului.

În cazul când cineva a făgăduit o țarină sau câmp, care este proprietatea altuia, preotul avea să socotească venitul pe anul viitor, pe care vânzătorul trebuia să îl răspundă imediat, pentru că altfel dreptul de deslegare sau răscumpărare al adevăratului proprietar se stingea.

Cartea Numerilor ¹ regulează cestiunea temeiniciei făgăduielei, d'a face un lucru sau d'a nu face, când făgăduiala vine din partea unei fete care este în casa părintească, sau din partea unei femei măritate. În amândoă împrejurările făgăduiala nu este temeinică, de cât numai atunci când tatăl or bărbatul a tăcut după ce a auzit

¹ Num. 30 4 și următ.

făgăduela. În orî ce cas și unul și altul poate desființa saŭ anula făgăduela, dacă s'aŭ improvitiv imediat, adică dacă în puterea dreptului său de cap al familiei a declarat că nu primește.

În timpul după robiea din Babilon găsim numai pe Profetul Maleachi și pe Ecclesiastul care combat neseriositatea făgăduelilor ¹, care neseriositate ajunge la culme în timpul Mântuitorului Christos ², când Cărturarii declaraŭ că o făgăduelă este temeinică, dacă putea fi făcută călcându-se datoria copiilor către părinți și desprețuindu-se poruncile lui Dumnezeu. Espresiunea cu care Iudeii de mai târziu dăruiaŭ Domnului ceva era: *Corban, dar, dăruit*.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

2.

Anatema.

Anatema ἀνάθεμα, ebreeste *herem*, având aceeași însemnare cu vorba arabă *harama*, de unde la noi vorba *haram* intră în categoria făgăduelilor. În timpul vechiŭ această vorbă însemnează *făgăduelă de nimicire*. Această nimicire avea să fie îndeplinită spre cinstea lui Dumnezeu asupra vrăjmașilor și prăzilor luate de la ei, în cazul când se dobânda biruință asupra lor. Nu rămâne îndoială că anatema trebuie pusă nu numai sub punctul de vedere al darurilor, făcute Domnului, care daruri 'i se în-

¹ Mala. 1 14. Ecl. 5, 3.

² Mat. 15 4 și următ. Marc. 7 9 și următ.

suseaŭ *prin nimicire*, și prin care Domnul avea să fie făcut rîvnitor, spre a lupta cu mai multă energie pentru poporul său și în protiva vrăjmașilor, și zeilor streini; ci pentru că nimicirea trebuia îndeplinită, de oare ce prada era considerată, ca o îndestulare dată mîniei Domnului.

După cartea lui Iosua sau Iisus Navi și după cartea lui Samuel, poporul prin mai marii lui, sau împărați, rosteaŭ și îndeplineaŭ anatema asupra vrăjmașilor și anume asupra oamenilor și asupra vitelor lor¹, pe cînd aurul și argintul, vase de bronz și fer erau dăruite sanctuarului, adică Domnului. Aceea ce era dat anatemei se considera că este al Dumnezeirei, că este pătruns de ființa ei, că lucrurile sfinte erau oare cum încărcate cu înrîurire dumnezească, de aceea atingerea lor, din partea celor fără drept, atrăgea moartea imediată.

Prin aceea că a luat ceva din ce era dat anatemei, toată tabăra este anatema — *herem* —². Saul este vinovat, dat judecăței, pentru că a cruțat pe Agag și partea mai bună din vitele lui, fiind dat anatemei și el și vitele lui³.

Forma cea mai aspră a anatemei cerea ca un loc dat anatemei să rămână nelocuit; de aceea se rostește asupra lui blestem⁴, sau este pre-

¹ Ios. 6 17, și urm. 8 21, și urm. 1 Sam. 15 1 și urm.

² Ios. 6 18. 7 12.

³ 1 Sam. 15 10 și urm. 1 Regi 20 42.

⁴ Ios. 6 26.

serat cu sare. Preserarea cu sare nu se poate considera ca un semn simbolic pentru o pustiire continuă, pentru că «*țară de sare*» este o «țară neroditoare», ci ca simbol de durere¹.

Ca temeiū de anatema sau de nimicire prin mânie dumnezească este pentru Israelit numai unul: *idololatria*². Când într'un oraș se unesc cameni de nimic, care îndrumează spre idololatrie pe cei care locuiesc împreună cu dânșii, acel oraș precum și tot ce se află într'ensui trebuie dat anatemei; locuitorii omorâți cu ascuțitul spadei și tot avutul lor ars cu desevărsire.

Anatemei erau dați anume Canaanii în ale căror orașe nu trebuia să rămăe nici o ființă vie³. Metalele nobile cu care erau împodobite chipurile idolești se considerau ca parte covenită Domnului⁴.

Deuteronomul istorisește despre anatema rostită asupra lui Sihon și Og, în urmarea cărei fură omorâți toți locuitorii, pe când vitele și orî-ce avut al lor se lua ca pradă⁵. Acelaș lucru se spune de *Hatzor* și alte orașe ale Canaanitilor⁶.

În cartea Numerilor se vorbește de omorîrea tuturor ființelor omenești, și în cartea Judecă-

¹ Ezech. 43 24. Ios. 9 45.

² Ex. 22 10.

³ Deut. 7 2, 20 15. Ios. 10 22.

⁴ Ios. 7 22.

⁵ Deut. 2 34.

⁶ Ios. 11 10 și următ.

torilor de uciderea tuturor bărbaților cum și a femeilor care s'au culcat cu bărbați, fiind cruțate numai fetele ¹.

Când este vorba de o cetate asediată, ce se împotrivesc, până este luată cu asalt, Deuteronomul cere ca numai bărbații se fie omoriți, pe când femeile și copii precum și tot avutul să fie partea Israelitilor ².

Se vede dar, că în cursul timpului vederile său practica s'au schimbat, astfel că numai bărbații cădeaū anatemei.

Aceeași vedere o are și Pentateuchul ³, când se dice: «orî ce este dat anatemei dintre oameni nu are să fie răscumpărat, ci trebuie omorit». Se înțelege de sine că anatema privește aci pe Israeliti apostati și pe vrăjmașii lui Israel, care sunt în acelaș timp și vrăjmași Domnului.

Nu rămâne îndoială că mai târziu anatema—*herem*—avea și altă însemnare. Aceasta o spun cuvintele: orî ce este dat anatemei, ce dăru-ește cine-va din avutul său Domnului, fie om sau vită, său câmpii nu trebuie vëndut, nici deslegat (răscumpărat), după cum se făcea cu aceea ce este făgăduit Domnului, ci rămâne *lucru prea Sfânt* ⁴. Prin urmare aci se vorbește de o dăruire ce se deosibește de cazurile enu-

¹ Num. 31 7. Iud. 21 11.

² Deut. 20 13.

³ Lev. 27 29.

⁴ Lev. 27 28.

merate în Lev 27, numai prin aceea că nu se putea deslega saŭ rescumpăra, adică nu se putea lua înapoi, după cum era și cu câmpul făgăduit Domnului, care câmp dacă era vândut unui altuia, fără să fi fost deslegat de făgăduitor, nu se mai da înapoi în anul Iubileu la cel care fusese stăpân de la început asupra lui, ci se lăsa Domnului ca ceva sfânt. Despre această anatema vorbește Ezechiel, că ea se cuvine preotului, ceea ce ca lucru sfânt nici nu se putea alt-fel¹.

După robiea din Babilon se vede în privința anatemei o schimbare saŭ o desvoltare mai departe, începută cu Ezra². «Cine nu vine, în timp de trei zile, în adunarea poporului la Ierusalem, unde mai marii și bătrânii aveau să hotărască lăsarea femeilor care nu erau din neamul Iudeilor, averea aceluia să fie anatema, adică să fie partea sanctuarului; iar el să fie despărțit de adunarea celor din robie.»

Acest fel de anatema, adică scoaterea din sinagogă sau adunare, despărțirea de sinagogă — ἀφορίειν, ἀποσύναγαγον ποιεῖν, sau γενέσθαι—se găsește menționat în Noul Așezământ³.

Incetul cu incetul se formă două feluri de anatema:

1. Darea afară din sinagogă pe timp mărginit, ce de o cam dată se întinde până la treizeci.

¹ Ez. 44 29. Num. 18 14.

² Ezr. 10 8.

³ Luca 6 22, Ión 9 22, 12 42, 16 2.

de zile, dar care timp se putea scurta, dacă cel dat anatemei făcea pocăință serioasă; fiul acesta de anatema se numește *Niddui*. În unele împrejurări anatema aceasta putea fi rostită de fie-care Israelit, însă fără blestemuri. După Talmud se zice că erau 24 de invinuiră, dintre care una era destul ca cine-va să fie dat afară din sinagogă.

2. Anatema mare—*herem*—, ce era totdeauna însoțită de blestemuri—*niddui uqelala*— și nu putea fi rostită de cât de mai mulți, cel puțin de 10 membri ai sinagogei. Această anatema escludea pe Israelit de oră ce legături cu alții și mai ales de legătura sa cu sinagoga și sanctuarul.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

3.

P o s t u l .

Un obicei foarte răspândit în orient, mai ales la popoarele Semitice, este postul — *tzum* și *inna nefes* — a șupune sufletul în ale lui poște prin înfrânarea de mâncare și băutură. Postul se găsește la Israeliți în cele mai vechi timpuri. Motivul său cauza internă pentru a posti era de mai multe feluri. Așa în timpul vechiului post este înainte de toate un semn de jale și tânguire în cazuri de moarte¹. Câte o dată și în cazuri de primejdii ce amenința cu moarte. Astfel *David* postește pentru ca să înlătore

¹ 1 Sam. 31 13, 2 Sam. 1 12.

moartea de la fiul său¹. Poate că tot un astfel de motiv îndemnă pe *Achab* să postească, când profetul Ilie îi vestește judecata lui Dumnezeu². După cum ori cine trebuie să se înfrâneze de unele lucruri, când voea să ăea parte la jertfele urmate de ospete, tot astfel se înfrânau de mâncare une ori și Profetii, spre a se pregăti pentru primirea descoperirilor Dumnezeiești³.

În Sfânta Scriptură se vorbește de mai multe împrejurări în care se postește precum: când mânia lui Dumnezeu vine asupra poporului, lovind țara cu nenorociri pricinuite de greșeli naționale⁴, sau în amintirea unor zile de suferință și durere⁵.

În general vorbind, postul se poate considera ca expresiunea întristării și durerei; de aceea se și vede deosebite forme de jale, de pildă: înbrăcarea cu haine de întristare, presărarea capului cu țărână și cenușă, sfâșierea hainelor, etc. Toate aceste semne de întristare, de jale și tânguire sunt însoțite de post⁶.

De oare ce postul este semnul văzut al umilinței și plecării omului păcătos înaintea D-zeirei, pentru aceea se găsește adesea în legătură cu plânsul, prin care să cere mila și ajutorul lui

¹ 2 Sam. 12 16.

² 1 Reg. 21 27.

³ Ex. 34 28. Deut. 9 9, 18.

⁴ Jud. 20 26, 1 Sam. 7 6. Ezr. 10 6.

⁵ Zach. 7 3, 5, 8 19.

⁶ 2 Sam. 1 11, 12 16, 20 și urm. 1 Reg. 21 27. Ezr. 9 3. Neem. 9 1.

D-zeu, când este vorba de lucruri importante ce au să urmeze¹. În orî ce caz, mai 'nainte de robiea din Babilon, postul se vede ca o urmare a unor împrejurări excepționale.

În timpul când Ebrei se aflau în robiea Babilonică, postul îea un alt caracter, și lucrul este ușor de înțeles. Cultul cu ierurgiile și ceremoniile lui nu mai era cu puțință a se continua după cum a fost la Ierusalim, de aceea toate simbolele religioase, ce nu stăteau în legătură cu existența templului, a trebuit firește să primească o mai mare însemnătate. Acum este obiceiul general, ca să se țină în an patru zile de post, prin care să se aducă aminte fie căruia nenorocirea groaznică ce venise asupra Ierusalimului. Acest obicei îl au ținut Ebrei și după întoarcerea din robie, după cum se vede în cartea profetului Zaharia².

Legea rânduise post numai pentru zioa cea mare de împăcare³.

Vieța religioasă sau evlaviea mărginindu-se din ce în ce mai mult în lucruri de din afară, dispăru încetul cu încetul și însemnătatea religioasă internă a postului, și ast fel poporul se deprinse să considere postul ca ceva meritoriu, adică ca o faptă ce aduce după sine răsplată. Acesta este cuvântul pentru care Profetii se ros-

¹ 2 Chron. 20 3. Ezr. 8 21.

² Zach. 7 8,5, 8 19.

³ Levit. 16 29, 23 27. Num. 29 7.

teau cu energie împotriva unei ast fel de credințe greșite ¹.

Maî târziu postul era de obicei însoțit de rugăciune; spre a'i da maî multă putere lucrătoare, și de aceea postul și rugăciunea sînt împreună ². Cine dorește să primească vre-o descoperire D-zeească trebuie să se pregătească spre acest sfârșit prin post și rugăciune ³. Să știe că Fari-seii posteau doë zile în fie care săptămână ⁴, în zioa a cincea a săptămânei — Joi, — pentru că după tradițiunea Judaică, în această zi s'ar fi suit Moise pe muntele Sinai, și în zioa a doa — Lunî — pentru că atunci s'ar fi dat jos de pe munte. Essenii posteau maî des și maî aspru, pentru că postul era partea de căpitenie a înfrănării lor. În zioa sâmbetei, în zi de lună noă și în alte zile de sêrbătoare era obicei s'ar nu se postească, pentru că bucuria acestor zile nu se putea împăca cu postul ⁵.

În general postul era de o zi și se ținea de seara până la cealantă seară, adică 24 de ore. După unii Rabinî ai timpului de maî târziu, noaptea nu se socotea ca timp de post. Rabi Chasda zice: «Postul pe care nu-l luminează sórele — adică noaptea — nu este post». Decî era

¹ Ier. 58 3 și urm. Ioel 2 12, Zach. 7 5, 8 16.

² Iudit. 4 12. Tobit 12 8. Luca 2 37.

³ Dani. 9 3. Mat. 4 2. Faptele Apost. 10 30.

⁴ Mat. 9 14. Luca 18 12.

⁵ Iudit 8 6.

învoit ca cine-va să mănânce și să bea noaptea ce preceda postul, «este ertat a mânca și a bea până ce se luminează, adică până la răsărit¹». Trebuie să recunoaștem că căldura climei ușura mult ast-fel de înfrânare prelungită.

Afară de postul de o zi era și postul de trei zile, mult mai aspru²; apoi un post de 4 zile, de șapte zile, de trei săptămâni, și de patru-deci de zile³.

Trebuie să presupunem că în zilele de post prelungit, hrana se mărginea numai la ceea ce era de neapărată trebuință⁴. Nu s'ar părea ceva afară din firea lucrului, dacă admitem că postul ținea numai zioa, și că îndată ce resărea stelele masa era gata, după cum fac *muslemi* în luna ramazan. După unii Rabinii noaptea nu se socotește ca timp de post. «Postul pe carele nu'l luminează sórele — adică noaptea —, nu este post» este ertat a mânca și a bea până să luminează — adică până se luminează răsăritul⁵.

III

ORACULUL SAŪ INTREBAREA VOINȚEI DUMNEZEIRII, MAGIA.

Ebreii, ca și toate popoarele, au simțit din cele mai vechi timpuri trebuința ca să afle, în unele

¹ Taanit fol. 64 3.

² Ester 4 16, 2 Macab 13 12.

³ Fapt App. 10 30. 1 Sam. 31 13. Dan. 10 2. Ex. 34 28.

⁴ Dan. 10 3.

⁵ Edm. Stapfer Palestine du temps de Iesus Christ p. 366.

împrejurări, care este voința D-zeirei. Cu cât pricepeau mai puțin ființa și providența D-zeirei, cu cât nu băneau că în lume domnesc legile ei, cu atât mai mult simțea trebuința să afle și să știe care este voința D-zeirei, pentru ca să-i facă voea și să nu descarce asupra lor mâniea ei.

Mijlocul cel mai cunoscut pentru a dobândi răspunsul D-zeirei era în timpurile vechi Efodul cu *urim* și *thumim*.

Efodul, un chip înfățișând D-zeirea, era obiectul principal al cultului la vestitele sanctuare din *Dan*, *Otra* și *Nobi*¹. Ce formă avea acest chip nu se știe, dar din numirea Efod — haină-vestmânt — se poate deduce că era făcut din lemn, pământ sau metal de puțin preț, și că era acoperit sau îmbrăcat cu un vestmânt prețios țesut de fir de aur sau argint². Caracteristic este că și umeralul pe care îl avea în slujbă Marele Preot se numește *Efod bad* = Efod de in. Se vede că la început chipul era înfășurat într'un *efod bad* și că ast fel era purtat de cel care 'i sluja. Mai târziu chipul fu înlăturat, păstrându-se numai înfășurătura prețioasă, pe care o purta numai cine știea cum să urmeze spre a dobândi răspunsul D-zeirei.

Afară de efod, mai era la Israeliti și alte mijloace, prin care să se afle sau să se știe care

¹ Jud. 17, 18, 8 27. 1 Sam. 21 9, 23 6.

² Jud. 8 27. 17 4. Ies. 30 22.

ar fi voința D-zeirei. Lămuriri în această privință lipsesc, și cu atât mai mult cu cât în timpul de mai târziu spiritul poporului, sub înriurirea credinței lui într'un singur D-zeu, privea ca o groază sau uriciune niște asemenea mijloace d'a cunoaște voința D-zeirei.

Să pare că la Israeliți era obiceiul ca și la alte popoare, ca cine-va să doarmă într'un loc sfânt — *incubatio*, — pentru ca să afle care ar fi voința D-zeirei în privința unei boale sau a viitorului. Credința era, că D-zeire așași spiritele, ar locui în unele locașuri și că aci s'ar arăta celor care dorm, și le ar da în vis răspunsuri sau oracole. Astfel pare că s'a petrecut lucrul cu Solomon, care îndată ce se sui pe tron se duce la altarul cel mare în Ghibeon, unde 'i se arată în vis Iehova și 'l întrebă ce voește ¹.

La Bethel era poate tot un asemenea obicei d'a întreba oracolul; și obiceiul acesta a trebuit să înceapă de când Iacob avu vedenia în vis ².

Nu rămâne nici o îndoială, că visul este considerat ca un mijloc prin care D-zeu face cunoscut care ar fi voința lui ³. Profetul Ieremieia nu combate în genere visele ca mijloc al descoperirii D-zeeștii, ci numai visele împrotivitorilor săi și ale profeților minciunoși ⁴. Mai târziu

¹ 1 Reg. 3 5.

² Gen. 28 12 și urm.

³ Gen. 15 1 și urm. 20 3. 26 2,4. 28 11 și urm. 31 11. Nun. 12 6. Jud. 7 9. 1 Sam. 28 6. Iob. 33 19 și urm.

⁴ Ier. 23 25 și urm.

pare că altele erau vederile în privința viselor¹.

Un alt mijloc obicnuit ce s'a continuat în Israel mai multe veacuri, și prin care omul voea să afle viitorul era *necromantia*, adică mijlocul său meșteșugul d'a chema spiritele morților, — dușilor de pe lume — spre a afla de la dânsle cele viitoare². Deuteronomul și Leviticul amenință cu pedeapsă de moarte necromantismul³.

Spiritul chemat al mortului se numește *Ob* — fantomă — spirit care s'a întors iar pe pământ, pe când necromantul său necromanta se numește *baal-ob* și *baalath ob*, adică acela său aceea care printr'o formulă necromantică se face stăpîn pe fantomă sau pe spiritul chemat. După Levitic se pare că omul și închipuia că spiritul locuște în cel care îl chemase. Așa de pildă, femeea este care vede arătarea lui Samuel, iar nu Saul care aude numai un glas⁴. Lucrul de căpetenie era auzirea glasului, «din pământ părea că vine glasul ce suna întunecat și încet».

Traducerea celor 70, tălmăcind vorbile ebraice: *ob* și *baal ob* cu *εγγαστρόμοθος* — grăitor din pântec — esplică destul de lămurit cum era în acel timp credința despre necromantism.

¹ Ecces. 5 7.

² Jes. 8 19. 1 Sam. 28 7, 2 Reg. 21 6.

³ Deut. 18 11, Lev. 19 31, 20 6. 27.

⁴ 1 Sam. 28 12, 15—19.

⁵ Jes 29 4.

În timpul Profetului Osea, pare că în partea de mează noapte a împărăției Israelite, se obișnuia *rabdomantia*, adică acea formă de oracol prin care omul cerca, cu un toeag sau vargă, ca să afle voința D-zeirei ¹. Această rabdomantie se găsește la diferite popoare ale vechimei și în diferite forme. În Vechiul Așezământ lipsesc cu totul date lămuritoare în această privință, și de aceea nici nu se poate ști cum trebuie să ne închipuim întrebarea și răspunsul ce se cerea de la toeag sau vargă. Dacă vârgile erau puse paralel cu stâlpul oracolului sau într'alt chip nu se știe. Se poate că în timpurile cele mai vechi, stâlpii nu erau alt-ceva de cât vergi sau toege înfipte în pământ.

Magia, descântecul sau farmecele au fost întrebuintate în diferite timpuri la Israelii, însă pentru alte scopuri de cât d'a afla viitorul. Se explicăm lucrul: după cum unii 'și închipuiau că prin pronunțarea unor anume formule se poate dobândi putere asupra spiritelor spre a'și le spune, și deci a le face să descopere viitorul, tot ast-fel alții 'și închipuiau că pot pune acele spirite în serviciul lor, pentru ca să 'i ferească de pagube sau să facă alt cui-va pagubă. Din această categorie face parte fermecătorii—*mecasef*—de care vorbește Exodul și Deuteronomul ². Ei 'și închipuiau că prin recitarea unor formule de ma-

¹ Osea 4 12.

² Ex. 22 18 Deut. 18 10.

gie sunt în stare să facă aceea ce dorește sau voește cine-va. Alături cu fermecătorul și fermecătoarea se găsește descântătorul și descântătoarea—*hober*—*haber*, care descântă descântecul¹. Din aceeași sferă a fermecilor și descântecilor au eșit și *amuletele*, adică chipuri sau lucruri, pe care le poartă cine-va atârinate la gât, puse la mâini, sau în altă parte a corpului, scrise ori nescrise. Credința era că prin cuvinte, prin sentințe scrise se poate lega un spirit de un anume obiect, spre a-și asigura protecția lui. De aci hotărîrea fie-căruia de a purta acel obiect.

Din profetul Osea și din cartea Genezei² se vede că lucrurile sau sculele de podoabă aveau aceeași însemnare ca și amuletele, și aceasta se găsește la toate popoarele Semitice; cu deosebire la Arabi, podoaba și amuleta este unul și același lucru. Cu toate acestea nu trebuie trecut cu vederea că credința într'un singur D-zeu. combătea energic superstiția; de aci isvoraște ura împotriva orî-cărei forme de magie și mantică³.

IV

CURĂȚIRILE.

I.

N e c u r ă ț i e a.

Ideea despre ce este *curat* și *necurat*, precum și despre ce este *sfințit*, nu datează de la

¹ Psal. 58 6.

² Osea 24 15, Gen. 35 4.

³ Ex. 22 17. Deut 18 10 Ies 8 19.

legiuirea lui Moise, ci mult mai d'înainte, din cel
mai vechi timp al neamului Israelit; și ea se
găsește și la alte multe popoare. În început și
mai înainte de toate, *sfințenie* nu este alt-ceva
de cât o *numire a D-zeirei*. Tot ce se însu-
șește D-zeirei sau se împărtășește de dânsa, fie
lucru sau om, este *sfânt* sau *sfințit*, adică este
luat din sfera vieții pământești și pus în aceea
D-zeirei, a cărei ființă îl pătrunde și lucrează
prin el asupra altora. Temeiul acestei credințe
este presupunerea că omul, ființa sa și lucrul îm-
părtășindu-se de *D-zeire*, este sfânt. Legea nu-
mește sfinți pe aceia care sunt curați. *Curățenia*
în adevăratul înțeles nu este alt-ceva, de cât
neatârnarea de legături cu puterile de care omul
voeste să se ferească, și pe care și D-zeu le
înlătură de la acela care îi slujește lui. Legătura
intimă a acestor idei și însemnarea lor identică
arată că necurățenia precum și sfințenia au un
caracter împărtășitor, adică se comunică de la
unul la altul¹. După cum necurățenia așa și
sfințenia pot fi înlăturate prin spălare, cu alte
cuvinte: spălarea esclude sfințenia din sfera vieții
profane, pentru că lucrurile sfinte, fiind și ele
umplute cu putere D-zească, aduc primejdie
asupra aceluia care le trage în sfera acestei vieți.
Necurățenia esclude din cercul de viață a cul-
tului său de la ierurgie, pentru că necurățenie-

¹ Levit. 6 27 și urm. Ez. 44 19. Jes. 65 5.

nu însemnează alt-ceva de cât primejduirea unui lucru său a unei persoane prin înrîurirea unei puteri mai presus de fire. Legea Mosaică a căutat să introducă aceste idei în vederile religioase și se tragă folos din ele. După cum nimănui nu'i este ertat să vie cu o înfățișare neplăcută înaintea unui stăpînitor pămîntesc, tot ast-fel nici înaintea D-lui—Iehova.—Acela care a atins unele lucruri neplăcute Domnului este necurat, adică nu poate să se apropie cu jertfa sa înaintea lui D-zeu, nu poate să se împărtășească de ospetele ce sînt în legătură cu acea jertfă ¹. Cine voește să se apropie de D-zeire, trebuie să fie curat, trebuie să se ferească de orî și ce fel de necurătenie, și ținînd seamă că poate să se întîmple a deveni necurat, să se sfințească pe sine, adică prin anume ceremonii rînduite să se curățe pe sine și îmbrăcămîntea sa ². Cât de adânc erau înrădăcinate în popor asemenea credințe, ne arată scrierile Profeților vechi Osea și Amos. Din acestea aflăm că recolta numai atunci este curată, când se aduce Domnului jertfă din ea ³. Cine mănîncă din recoltă fără să fi adus mai întîi jertfă, acela este necurat. Țara lui Israel este curată saŭ sfîntă pentru că Domnul locuește într'însa.

Cele-lante țări sînt necurate, în ele nu se

¹ 1 Sam. 20 26.

² Ex. 19 10 și urm. Jos. 3 5, 7 13. 1 Sam. 16 5.

³ Osea 9 3, 4.

poate aduce jertfă Domnului, de aceea cel care locuște acolo trebuie să mănânce necurat. Cine murea în țară streină, murea în pământ necurat¹. Cultul lui Iehova în țară streină era cu puțință numai în cazul, când Israelitul lua cu sine pământ din Canaan și clădea pe acesta altar. Numai atunci era în țară și pe pământul lui Iehova; iar nu pe acela al altor D-zeiri².

Cel netăcut împrejur este necurat, pentru că nu are semnul poporului Israelit și al cultului lui Iehova, ci pe acela al unui alt popor și alt D-zeu.

În scurt ideea esențială a curățeniei este așa dar curat religioasă.

Din puținele texte ale Scripturii cu anevoc și numai în parte se poate ști ce anume lucruri erau privite ca necurate.

Mai întâiu de toate mortul era considerat ca necurat, și de aceea cine intra în locul unde era mortul și să atingea de el, fie cu mâna, fie cu haina saă chiar prin altul, devènea necurat³. Cine mânca pâinea întristărei, este necurat.

Abținerea saă înfrânarea de la împreunarea cu femea era o cerință de căpetenie pentru acela care avea să se sfințiască, o ast-fel de înfrânare era cerută și de la ostași pe tot timpul cât erau

¹ Amos 7 17.

² 2 Regi 5 17.

³ Ier 16 5. Ez. 24 22.

în tabără și se afla în mijlocul lor Chivotul legii, adică Domnul¹.

Din timpuri foarte vechi Israeliiți ca și alte popoare consideraū drept necurată pe femei în timpul curățirei ei lunare, precum și în timpul lăhuzii.

Sigur este că un șir de porunci care opresc unele mâncări sūnt foarte vechi, și nesocotirea lor din partea omului face pe acesta necurat. Dintre aceste porunci face parte întâiū și întâiū, porunca ce oprește mâncarea de sînge². Și în legătură cu aceasta stă și altă poruncă, anume de a nu mânca carnea vitelor curate, dacă aū fost sfășiate sau sugrumate³. Acea ce este sfășiat sau sugrumat să se arunce câinilor. Cunoștința despre necurățenia sau nesănătatea carnei unor vite, este din timpuri foarte vechi⁴.

La o însemnătate mai mare a ajuns ideea despre ce este curat, prin aceea că poporul Israelit se înfățișează ca *popor sfânt*⁵. În adevăr credința aceasta nu spune nimic alt ceva, de cât că Israel este al lui Iehova, de oare-ce este ales de dânsul; dar tot d'odată 'i aduce aminte de datoriile ce isvorăsc pentru el din alegerea aceasta. În Deuteronomiu, ca și la Profeții vechi, datoriile acestea sūnt de natură morală, însă

¹ 2 Sam. 11 10.

² 1 San. 14 32.

³ Ex. 22 30. Deut. 14 21.

⁴ Gen. 7 23. 8 20.

⁵ Deut. 7 2, 14 2, 26 19.

aceasta nu va să zică că este tot; cu alte cuvinte, Israel ca popor sfânt trebuie să fie sau să se arate curat sau sfânt și în privința cultului.

Din acest punct de vedere cunoștința despre ce este curat și necurat câștigă o noă lumină. Deuteronomul să folosește de aceste lucruri ale obiceiului poporului spre a le întrebuița în scop pedagogic, pentru a ajunge acolo, unde țintesc și Profetii, adică de a face din Israel un popor sfânt. Prin aceasta, vederile sau cunoștințele materializate în obiceiuri, dobândesc o însemnare simbolică, după cum s'a urmat și în Biserică. Din împrejurarea că obiceiurile priimesc acum o apreciere religioasă mult mai mare, se naște tendința d'a le desvolta în deosebite forme.

Înainte de toate avem, ca dovadă de o asemenea tendință, dispoziția privitoare la obiceiurile în caz de jale sau durere ¹, prin care dispoziții să oprește ca cine-va să'și facă sgârieturi și crestături sau să'și rază sprincenile în semn de jale pentru mort. În timpul Profetului Ieremia obiceiul acesta nu era oprit ².

Tot as-fel să cere ca trupul mort al făcătorului de rele să fie înmormântat mai 'nainte d'a se face noapte, pentru că alt-fel spurcă țara ³.

Obiceiul vechi, ca cei care pleacă în război să se sfințească și tot timpul cât erau în tabără

¹ Deut. 14 1 și urm.

² Ier. 16 5. 7.

³ Deut. 21 22 și urm.

să se ferească de necurăţenie prin împreunare cu femeii să, lărgeşte făcând să intre în categoria lor şi cei care se necurăţesc prin poluţii.

Aceştia trebuie să stea până seara afară din tabăra de război şi să nu se întorcă înapoi, de cât după apusul soarelui, după ce mai întâi s'a spălat scaldându-se. Israel trebuie să aibă afară din tabără un loc hotărît, unde să se ducă pentru trebuinţele lui fireşti. Intre uneltele care trebuie să aibă şi o săpuşoară (lopăţică) cu care să sape o gaură în care să depune excrementele şi apoi să tragă pământ până ce le acopere ¹.

Aceste două dispoziţii poartă semnul unei rândueli silite, care a trebuit să rămână fără vre-o aplicare practică.

O altă regulamentare, a vechiului obicei, se vede spusă în legile privitoare la amestecarea singelui său incest. După vechiul obicei său drept nu era oprită căsătoria fiului cu femeea tatălui său dacă nu era muma lui. Deuteronomul înlăturând acest obicei, opreşte căsătoria cu femeea tatălui său, tot aşa opreşte căsătoria cu sora şi sora vitrigă, precum şi cu soacra, lucru ce altădată se făcea ². Cuvîntul este că prin ast-fel de fapte se şterge caracterul lui Israel de *popor sfînt*.

Caracterul simbolic al unui şir de rândueli.

¹ Deut. 23 11 şi următ.

² Deut. 22 30, 27 20, 22, 23.

de felul acesta să vede foarte lămurit în aceea că se oprește punerea la jug a unui bou cu un asin. Semănarea de semințe în vie (2 feliuri) și purtarea de haine făcute de lână și în¹. Toate aceste rândueli sau dispoziții au de scop evlaviea și curățenia.

Rânduelile privitoare la ce este sănătos sau bun de mâncat, isvoresc din aceeași pornire pentru regulamentarea vechilor obiceiuri. În Deuteronom se dau anume reguli în ce privește vitele curate și necurate, precum și peștele. Dintre vitele cu patru picioare sunt curate numai rumegătoarele care au unghia sau copita despicață, și dintre pești sunt curăți numai cei cu solzi și aripi notătoare². O astfel de sistematizare sau clasificare este necunoscută în timpurile vechi. De sigur temeiul necurătenței nu trebuie căutat în semnele ce lipsesc unor vite și unor pești, ci în alegerea tradițională din vechime, în ce privește ce anume era curat și necurat.

Credințele vechimei privitoare la ce este curat și necurat primesc schimbări continue; prin aceasta, caracterul simbolic al rânduelilor, dobândește mai multă însemnătate.

După legile de sfințenie, necurătențiile sunt de patru feluri:

1. Necurătenii pricinuite de bucate sau mân-

¹ Deut. 22 9—11.

² Ibid. 14 4 și urm.

cări necurate, pe care necurătenii le cunoștea și timpul vechi și care au fost sistematizate în Deuteronom¹. Leviticul primește rânduețele Deuteronomului cu oare-care schimbări², și deslușiri mai amărunțite. Aci și atingerea de vite necurate pricinuește necurătenii și se precizază anume, când se întâmplă necurătenie și când nu. De exemplu, dacă o mortăciune devietăți, dintre cele enumerate în Levitic 11,29, cade în cisternă sau fântână sau pe semințe uscate, acestea nu devin necurate. Dacă mortăciunea cade pe vasă de lemn și pământ, pe haine, pe sac, în tigae și pe vatră, în bucate și pe semințe ude (amestecate cu apă), toate acestea devin necurate. În aceste rândueli se ved fără îndoială începuturile dezvoltării casuistice a legii, pe care Talmudul le-a împins până la marginele cele mai extreme.

2. Necurătenia mortului în privința căria se trag cele din urmă consecinți.

a). Trupul mort al unui om face necurat pentru 7 zile cortul în care s'a întâmplat moartea, și vasele aflate într'ânsul neacoperite, precum și pe oamenii care erau sau intrau în cort. Cartea Num. rânduește că toți ostașii care au omorât oameni în luptă cu Midianiții sau au atins pe cei uciși sunt 7 zile necurați, și trebuie să stea afară din tabără; de aceea sunt

¹ Deut. 14 4 și urm.

² Lev. 11 1, 23—40.

datori să 'și spele hainele și armele și să se curețe de păcate.

O ast-fel de rândueală nu putea de bună seamă să fie aplicată din punct de vedere practic.

Afară de aceasta ea stă peziș cu credințele timpului mai vechi, căci Iehova se află în tabără cu ostașii; ostașii sînt *sfințiți*, răsboiul chiar este răsboiul lui Iehova și ast-fel este oare cum un răsboiu sfînt. De aceea nimenea nu socotește că ar fi o abatere, cînd poporul aduce jertfă imediat după luptă¹. Numai încet, încet s'aũ tras cele din urmă consecinți, pentru că depărtarea morților din tabără nu este cunoscută celor vechi. În Levitic și Numeri o ast-fel de dispoziție privește numai pe cei leproși². Atingerea de unul care a fost ucis pe cîmp, atingerea de oasele unui mort, ba chiar de un mormînt, trage după sine necurătenie, pe cînd în vechime mormintele nu numai că se află pe lângă locuințe, și ale împăraților chiar lângă templu; dar erau locuri de cult, foarte des vizitate. Cine atinge pe un necurat, și tot ce acesta atinge se făcea necurat pînă seara³. Chiar cenușa *vacei* roșie, rînduită pentru curățirea de păcat, face necu-

¹ Sam. 14 32 și urm.

² Lev. 13 45, 46. Num. 5 2.

³ Num. 19 14

rat până seara, pe acela care o adună sau o atinge¹.

b). Corpul mort al vitelor curate, care mor fără să fi fost înjunghiate după rânduială, face necurat până seara pe acela care îl atinge, îl duce sau mănâncă din el². Același lucru se întâmplă cu acela care a atins mortăciunea vre unei vite necurate. El devine necurat și chiar hainele lui devin necurate.

Opt feliuri de vietăți mici spurcă cu mortăciunea lor toate vasele și lucrurile trebuincioase când cad într'ânsele, precum și bucatele care sunt în ele. De aceea vasele de lemn și obiectele de piele trebuia spălate și curățite cu apă; iar cele de pământ trebuia sparte. Cu deosebire se atrage luare aminte asupra vaselor de fert și a cotlonului său vetrei.

Asemenea devine necurată prin o astfel de întâmplare ori ce bucată gătită cu apă necurată; numai fântânele, cisternele și semânța uscată sunt esceptate.

Este un lucru lămurit că de aci începe formarea spre a da legei un spirit de teologie caustică, după cum am semnalat mai sus.

3. Necurățenia scurgerilor a unor întâmplări în viața sexuală :

a. Scurgerea sau vărsarea din întâmplare a semânței bărbatului la împreunarea cu femeea

¹ Ibid. 19, 7 10, 21.

² Lev. 11 29, 40. 22 8.

face pe-om necurat până seara, de asemenea și pe femei; de aceea ei trebuie să se curețe prin îmbăiere. Haina sau pelea pe care se întâmplă așa lucru erau necurate și trebuia spălate sau curățite¹.

b. Scurgeri ce cuprind mai multe felii de necurătenii, dar care nu sunt puse toate pe aceeași treaptă. După cartea Numerilor, orî cine suferă de scurgere trebuie dat afară din tabără².

c. Femeea în timpul scurgerii lunare este necurată 7 zile, de aceea și orî ce lucru pe care stă sau șade, este necurat până seara. Cine atinge femeea în o ast-fel de stare, sau atinge așternutul ei, sau locul unde a șezut, este necurat până seara; acela trebuie să și spele hainele și să se îmbăeze. Cine se culcă lângă dânsa devine necurat 7 zile, precum și așternutul pe care s'a culcat³.

d. Când o femeie are mai mult timp scurgere de sînge, sau când rămâne cu scurgere peste timpul necurătenii lunare, ea devine necurată tot timpul acela ca și în timpul scurgerii lunare. Așternuturile și lucrurile pe care a șezut sînt necurate în tot acel interval de timp de necurătenie.

e. Este necurat orî care bărbat pe timpul căt are o scurgere, fie că scurgerea puroează din vre un mădular, sau stă oprită.

¹ Lév. 15 16—18.

² Num. 52 19. Lev. 13 15.

³ Lev. 15 19—24, 25—29.

Așternuturile său lucrurile pe care stă, carul, căruța, șaoa cu care a umblat și toate lucrurile de care s'a atins devin necurate; necurat devine până seara și cine 'l a atins pe dânsul său aceste lucruri, sau cine 'l a atins cu mâinile nespălate, precum și acela pe care cade scui-patul lui. Persoanele care au devenit necurate prin aceea că 'l au atins pe cel necurat sau lucrurile lui, trebuie să se îmbăeze și să 'și spele hainele; vasele de pământ trebuie sparte, iar cele de lemn spălate cu apă ¹.

f. Femeea care a născut un băeat este necurată 7 zile ca și în timpul curățirei ei lunare. Când a născut o fată este necurată 14 zile. În întâiul caz trebuie să mai stea în casă 33 zile și în al doilea 66 de zile, după care este considerată în stare de curățenie. În acest timp nu 'i este ertat să atingă ceva sfânt, sau să se ducă la sanctuar ².

Nu este trebuință de o espunere mai amănunțită, spre a se vedea că și aci se înfățășază o schimbare a vechilor vederi despre necurățenia pricinuită prin împreunare cu femei sau în timpul curățirei ei lunare. Cu deosebire o ast-fel de schimbare se vede în rânduețele private la leproși.

4. Necurățenia pricinuită de lepră.

a. Orî cine era lovit de lepră devenea ne-

¹. Lev. 11 2—11.

². Ibid. 12 1 și urm.

curat. Leprosul trebuia să-și sfășie hainele, să umble cu părul nepeptănat și cu barba învelită, ca cum ar fi fost în stare de jale și de durere; trebuia să locuească afară din tabără, ori din oraș și să strige : *necurat, necurat*, când întâlnea pe cineva¹. Să întâmpla vre un Israelit să aibă crăpături puroioase pe piele sau hube, ori pete alburii, acela trebuia dus la preot, pentru ca acesta să stabilească dacă este lepră sau nu. Cel lovit de asemenea boală trebuia să stea 7 zile neavând comunicare cu nimeni. Dacă preotul găsea în a șaptea zi că boala nu s'a întins mai departe, ci s'a stins, adică arătarea alburie a scăzut, atunci preotul trebuia să declare curat pe cel bănuit de lepră. Când însă se dovedea că răul s'a întins mai departe și prin aceasta s'a stabilit că este lepră, preotul declara că este necurățenie². Tot în asemenea chip se urmează și în cazul când lepra nu s'a format imediat din semnele de mai înainte, în cât să fie o urmare a unei inflamații vindecate, sau a unei hube în locul vindecat, sau când se ivește pe cap și în barbă. Leviticul mai vorbește și de lepra pleșuvilor, precum și de acela care a pierdut părul de pe cap și de la ceafă, și de cel căruia i a căzut sprâncenele, genele și părul de pe tâmpile. Pentru toate formele acestea ale leprei sunt descrise simptome anume.

¹ Lev. 13 45, 46.

² Ibid. 13 2—8, 9—16, 18—23, 24—28, 29—37, 40—44. ,

b. Când se ivește o pată de lepră pe materii de in, lână, pele și chiar pe haine și acea pată este verzue sau roșieatică, trebuie arătat preotului care deosebește lucrul la o parte pentru un timp de 7 zile. Dacă la examinarea în a 7-a zi, pata nu s'a mărit, atunci preotul să poruncească ca lucrul pe care era pata să fie spălat și apoi osebit la o parte pentru alte 7 zile.

Dacă locul pătat nu 'și a schimbat fața în urma spălării și nu s'a întins mai departe, acel lucru este necurat și trebuie ars. D'improțivă, dacă a perit pata în urma spălării locului unde era, acea parte a lucrului trebuia înlăturată și haina să fie din nou spălată, și numai atunci lucrul era curat. Dacă mai târziu se ivește lepra la o astfel de haină, materie și ori-ce fel de țesătură, atunci lucrul trebuia ars ¹.

Când se vede pe pereții casei ceva ce seamănă cu lepra, stăpânul acelei case trebuia să cheme pe preot, care mai 'nainte d'a intra în lăuntru poruncește ca casa să fie curățită și dereticată, pentru ca să nu devie necurat tot ce se găsește în casă. Când preotul descopere pete ca adâncituri verzui ori pete roșietice, casa trebuie închisă pentru șapte zile, fiind bănuită de lepră. Dacă în a 7-a zi preotul găsește că locurile pătate s'a mărit, atunci petrele pătate trebuie scoase și casa răzuită pe dinăuntru ; iar petrele scoase

¹ Lev. 13 47—59.

și tencuiala sau lipeala rezuite, apoi să fie aruncate într'un loc necurat afară din oraș sau sat, și iarăși trebuie tencuită sau lipită cu material proaspăt. Dacă se iveau din nou aceleași semne de lepră, se zicea că este lepră rozătoare, adică rea, și atunci casa era declarată de necurată, trebuia dărâmată și materialul din care era făcută, trebuia dus într'un loc necurat afară din oraș sau sat. Cine intra într'o astfel de casă în timpul cât sta închisă, devenea necurat până seara. Cine mânca sau dormea înăuntru, trebuia să 'și spele hainele. Când răul nu se lățise mai departe, casa era curată, adică bună de locuit, și preotul stropind de 7 ori în ea cu apă de curățire, ca la cei vindecați de lepră, declara că casa era curată ¹.

2.

Curățiri.

În timpurile vechi, după cum se cunoștea ce este *necurat*, tot astfel a trebuit să se cunoască și ce este *curat*. În genere curățirile se mărgineau cu deosebire asupra spălatului hainelor și a îmbăerii corpului ². În ori-ce caz lustrațiunii sau ceremonii religioase prin care se curăță un oraș, o câmpie sau persoane nu sunt cunoscute în vechime.

Un sistem întreg de ceremonii pentru cură-

¹ Lev. 14 33 și următ.

² Sam. 11 2—4. Ex. 19 10.

țire se află în cartea preotească sau Leviticul. Aceste ceremonii pot fi considerate ca o desvoltare mai departe a unor obiceiuri vechi.

1. După unele texte din cartea preotească se cere ca acela care a devenit necurat, prin aceea că s'a atins de vre-o mortăciune, trebuie să aducă o jertfă pentru păcat, spre a fi priimit iarăș între ai sei¹. Ast-fel stă lucrul după cartea Numerilor², unde se rânduește o anume apă de curățire, adică apă ce curăța *mânjirea, me nidda*, apă ce era amestecată cu cenușa unei junici roșie fără defect și care nu fusese nici o dată pusă la jug. Ea trebuia să fie înjungheată afară din tabără, ca jertfă pentru păcat.

Preotul lua cu degetul din singele ei și stropia spre partea din 'nainte a Cortului Mărturii. Carnea, singele, pielea și toate măruntaele trebuia să fie arse în prezența preotului, care arunca în foc lemne de cedru, isop și lână roșie. Un om curat trebuia să adune cenușa și să o păstreze afară din tabără, spre a fi întrebuințată la timpul cuvenit. Fie-care dintre cei care luase parte la această jertfă, adică preotul, omul care arsese vita și cel care adunase cenușa deveneau necurați până seara. Preotul trebuia să 'și spele hainele; iar cei-lanți să se îmbăeze mai 'nainte d'a să întoarce în tabără.

Acest rit sau ceremonie rânduită, dovedește

¹ Lev. 5 2 și urm.

² Num. 19 1.

lămurit că între aceea ce este *necurat* și *sfânt* există o înrudire, adică și *sfînțenia* și *necurătenia* are un caracter comunicativ; și una și alta poate fi înlăturată prin spălare¹.

La necurătenii de mică însemnătate era de ajuns apă de curățire. La necurătenia pricinuită din atingere de vre-o mortăciune era trebuință de un mijloc mai energetic, adică de cenușă amestecată cu apă sau leșie.

Pentru acest sfirșit se alegea o junice roșie fără defect și nepusă la jug, așa dar în puterea deplină a vieții, după cum a eșit din rânduiala firei. Această cerință se găsește numai în Deuteronom². Acum se pune întrebarea: pentru ce se cere o junice roșie? La o asemenea întrebare unii răspund: fiind-că roșul este culoarea sîngelui și prin urmare semnul vieții, și că aci ar fi vorba d'a lupta și lucra împotriva puterii morții. Nu se poate ști nici cuvîntul pentru ce s'a rînduit ca vita să fie de parte femească.

Dacă se cere ca vita să fie arsă afară din tabără³, cuvîntul este că arderea are de scop înlăturarea necurătenii pricinuită prin atingere de morți. Sanctuarul însă și tabăra nu pot fi puse în nici o legătură cu moartea. Așa dar același cuvînt pentru care se poruncește ca nu Marele Preot să lucreze aci, ci preotul inferior, pentru

¹ Lev. 6 20 și urm.

² Deut. 21 3.

³ Num. 19 3.

că Marelui Preot 'i este interzisă ori-ce necurătenie prin atingerea de vre'un mort.

După ce preotul a stropit de șapte ori cu sînge sanctuarul spre partea de răsărit, pentru ca jertfa aceasta pentru păcat să dobîndească putere curățitoare și ispășitoare să ardea vita întregă; și aceasta nu numai pentru că este singurul mijloc d'a feri aceea ce era prea sfînt, și decî oprit d'a fi mîncat, ci și pentru scopul d'a avea cenușă. Caracteristic este unei ast-feli de jertfe pentru păcat că se ardea și sîngele, ce alt-fel trebuia să fie vărsat la temelia altarului. Să vede că prin această ardere și a sîngelui cenușa dobîndea o deosebită putere ispășitoare. Pentru acelaș cuvînt preotul arunca în foc lemn de cedru, isop și fire de lână de culoare roșu deschis — carmeziu — Lemnul de cedru este semnul solidității permanente și al neputrezirii, isopul are puterea curățitoare și lâna roșie are puterea mîntuitoare și de viață dătătoare. Dacă se cere ca un om curat să adune cenușa și să o păstreze într'un loc curat, cuvîntul este grija ca ea să nu pearză din puterea ei curățitoare. Trebuie ținută afară din tabără sau oraș, pentru că cenușa are puterea curățitoare numai pentru cei necurați, pe cînd pe cei curați 'i face să devie necurați.

În cazul cînd se dovedește necurătenie, se toarnă peste cenușa trebuitoare apă vie, adică apă luată dintr'un isvor curgător sau din apă

curgătoare. Un om curat stropește cu un șomoiog de isop înueat în apă amestecată cu cenușă pe acele persoane sau lucruri ce sunt necurate din pricină că s'au atins sau a fost atinse de mort. Stropirea se făcea a treea și a patra zi, pentru că necurătenia numai încetul cu încetul este înlăturată. După a doa stropire cel necurat avea să 'și spele hainele și să se îmbăeze. În urma acestora devine curat, adică distoinic ca să țiea parte la cult în templu.

2. În toate cazurile de necurătenie provenită din scurgerea părților genitale, curățenia se dobîndește prin îmbăerea corpului în apă vie — curgătoare — și spălarea tot în apă vie a lucrurilor devenite necurate. Dacă necurătenia ține mai mult timp, precum la scurgeri de sînge, materii mucoase și la lăhuză, atunci cel devenit curat trebuie să aducă o jertfă pentru păcat și o arderedetot, însă nu imediat după curățire, ci după 7 zile dacă a fost scurgere de sînge ori mucosități, iar lăhuza după 33 de zile dacă a născut băeat, și după 66 zile dacă a născut o fată. Insănătoșirii de scurgere de sînge și de mucosități trebuia să aducă jertfă doi pui de porumb sau de turturea, unul jertfă pentru păcat și altul arderedetot¹. Lăhuzele trebuia să aducă jertfă un miel de un an ca arderedetot, ce putea fi înlocuit în caz de neavere cu un po-

¹ Lev. 15 13 și urm. 28 și următ.

rumbel ori cu o turturea¹. Astfel de necurătenii erau privite ca unele ce împedecă legătura cu cultul lui Iehova. Acesta este cuvântul pentru ce lăhuza este oprită să vie în contact cu alții în timp de 33 sau 66 de zile, pentru că 'i face necurați. Jertfa pentru păcat avea de scop să înființeze din nou legătura sfântă cu Iehova; iar ardereadetot era espresiunea cinstei datorite lui Dumnezeu din partea celui curățit de păcat.

3. Curățirea leproșilor se făcea în doă acte sau stadii ca la lăhuză și ca la cei care sufereau de scurgerea de sînge ori de mucosități. După întéiul stadiu putea să fie priimit în societate și să stea în legătură cu poporul seă, lucru ce 'i era oprit în timpul boalei de care suferea.

După al doilea stadiu era în drept să iea parte la cult.

Preotul când a găsit că leprosul este vindecat iea doă păsări vii curate, pe una o tae și lasă ca sîngele să se scurgă într'un vas de pămënt umplut cu apă vie, pentru ca să se amestece cu această apă.

În această apă amestecată cu sînge aruncă lemn de cedru, isop și fire de lână sau materie de lână boite roșu deschis — carmeziū — apoi imoae aci cealantă pasere. Cu această apă stropește de șapte ori pe cel vindecat, în urmă de clară că leprosul este sănătos — curat — și dă drumul paserei să sboare. Leprosul trebuia apoi

¹ Lev. 12.

să'și spele hainele, să'și tunză părul în care s'a încuibat poate ceva necurat și să se îmbăeze. După aceste toate avea voie să se întoarcă în tabără; trebuia însă de o cam dată să stea încă șapte zile afară din cortul său sălașul său¹.

Semnificarea acestui rit sau cerimonii se poate cunoaște cu multă înlesnire. Curățire în adevăratul înțeles al cuvântului nu poate fi aci în această cerimonie, pentru că scopul curățirii era atins prin spălare, îmbăere, și tunderea sau raderea părului; totuși cerimonia este în legătură strinsă cu spălarea etc., formând oare-cum împreună un întreg cu cultul.

Paserea a doa nu este în nici un caz un simbol că s'a tămăduit leprosul, care de aci înainte este liber în mișcările sale, putând fi în relațiuni cu alții, locui cu ai săi și sta de vorbă și lucra împreună cu orî și cine. Dovadă de aceasta este curățirea unei case declarate leproasă, când cu cea de a doa pasere nu se procedează în același chip²).

Daca a doa pasere se imoae în apă amestecată cu sînge, cuvântul nu este ca să comunice leprosului vre-o putere vitală, ci ca să'l facă destoinic înlăturându'î necurătenia provenită din boală.

Primirea complectă în împărțășirea la cult se făcea în a opta ȝi, când trebuia ca însănăto-

¹ Lev. 14 1—9.

² Ibid 14 49 și următ.

șitul să aducă o jertfă: doi miei, o meală de un an, făină curată și untdelemn în măsura cerută. Preotul curățitor pune toate acestea înaintea santuarului, unde stetea și însănătoșitul. Apoi preotul luând un miel 'l însușea lui Iehova prin rădicarea în sus și lăsarea în jos, sau prin mișcarea înainte și în dărăpt, după care rit mielul era apoi înjunghet în partea de mează noapte a altarului, unde se înjungheta vitele aduse jertfă pentru păcat și cele pentru arderedetot. Preotul întingând degetul în sîngele vitei înjunghete, ungea celui însănătoșit sfircul urechei drepte, degetul cel mare de la mîna dreaptă și degetul mare de la piciorul drept. Apoi din untdelemn turna în mîna stîngă și întingînd aci degetul arătător al mîinei drepte stropea de șapte ori spre Cortul Mărturieii său templu și în urmă ungea pe cel însănătoșit în lacurile unde fusese uns cu sînge, iar restul undelemnului 'l turna pe capul celui declarat curat.

Temeiul pentru care se cerea aducerea unei jertfe pentru greșală ar consista după unii în aceea că lepra ar fi după credința vechimei dovadă de o greșală ascunsă, de care s'ar fi făcut vinovat cel lovit de lepră. Alții sînt de părere cum că jertfa pentru greșală ar fi un preț pe care 'l dă leprosul pentru redobîndirea drepturilor sale de membru al neamului său Israelit. Alții socotesc că leprosul în tot timpul cât a fost deosebit de semenii săi,

n'a putut să aducă lui Iehova cinstea cuvenită, adică a lipsit de la datorie și deci trebuie să dea o despăgubire. Dar într'un asemenea caz ar fi trebuit să aducă jertfă pentru greșală și aceia care sînt mai mult timp loviți de necurățenie.

Aducerea jertfei pentru greșală în locul unei jertfe pentru păcat se esplică mai lesne, dacă se admite că ritul acesta particular este luat din obiceiurile timpului vechi și introdus în lege așa cum era, mai ales că în timpurile vechi nu este mare deosebire între jertfa pentru păcat și cea pentru greșală.

Scopul de căpētenie ce trebuie atins cu jertfa aceasta este acela al sfințirei sau al primirei din nou în împărtășire cu Dumnezeu, împărtășire ce fusese desființată prin necurățenia isvorâtă din lepră.

Sfințirea se săvârșea la ureche, mână și picior, spre a da a se înțelege că cel curățit este în întregul persoanei sale iarăși sfințit. Stropirea de șapte ori cu untdelemn spre altar are asemănare cu stropirea spre altar a singelui la jertfele însoțite sau urmate de ospete. Prin turnarea a unei părți de untdelemn pe capul însănătoșitului, iar a celeilalte părți la altar, adică dată lui Iehova, se întărea legătura renoită între Iehova și cel însănătoșit.

Cel priimit din nou în rîndul celorlanți Israeliti aduce jertfă o mieală de un an, ca jertfă

pentru greșială și un miel ca arderedetot, la care să adaogă și făina ca dar.

Prin această din urmă jertfă însănătoșitul exprimă respectul și cinstirea cuvenite lui Iehova și intră din nou în starea de membru al societății lui Israel.

Când însănătoșitul era sărac, jertfa pentru păcat și ardereadetot erau înlocuite cu câte un pui de turturea saă de porumbel și porția de făină era micșorată ¹.

3.

Insemnarea rânduelilor pentru curățire.

Cu privire la însemnarea și scopul rânduelilor pentru curățire s'a vorbit și discutat foarte mult până în timpul din urmă. Acum se poate socoti ca înlăturată părerea, cum că scopul acestor rândueli era ca să dea autoritate și înrăurire întinsă preoților, care aveau să cerceteze și să curățe de greșale pe cei deveniți necurați. De pildă: cine nu'și declara casa de necurată și nu voea să o vadă dărămată după porunca preotului, trebuia să 'și dobândească buna voință a acestuia prin daruri făcute în ascuns. O astfel de părere ar fi cu putință numai când se nesocotește caracterul religios al anticității și se înlătură *punctele de vedere istorice*.

Greșită este și părerea cum că curățenia corporală este simbolul curățeniei morale, și că

¹ Lev. 14 10 și următ.

unele împrejurări de necurătenie ar fi semnul unor păcate.

În textele ce cuprind aceste rândueli nu se găsește nici un punct de sprijin pe care să se bizue cine-va, spre a da o asemenea lămurire, nici nu se poate înțelege, pentru ce tocmai aceste și nu alte întâmplări sau lucruri se pot socoti drept necurate.

Nu mai puțin greșită este și părerea cum că în rânduețele acestea este vorba de măsuri polițienești pentru păstrarea vieții și a sănătății.

Scopul acestor rândueli și obiceiuri este curat religios. Dacă cui-va nu 'i este ertat să se înfățișeze în ținută nepotrivită sau chiar necuviincioasă înaintea unui stăpânitor pământesc, apoi, cu atât mai puțin, nu trebuie, dacă nu este curat, să se arate înaintea lui Iehova, stăpânitorul cerului și al pământului, pentru că 'și ar descărca asupra 'și mânia lui; numai cine este curat se poate apropia de dânsul.

Cine atinge lucruri ce pot trage după ele necurătenie este nedestoinic și nevrednic de a lua parte la cult. Cum că legiuitorul Israelit ast-fel a privit lucrul, sînt dovadă ~~textele~~ textele relative la aceste rândueli ¹. Dar afară de textele legii este faptul că niște asemenea practice sînt foarte vechi, și că numai încetul cu încetul au dobîndit însemnare simbolică. De pildă: curățenia preo-

¹ Ex. 19 5, 22 30. Deut. 14 21, 13 11. Lev. 11 14, 13 40, 14 38, 15 21. Num. 52 12, 14, 39 19.

țească este simbolul curățeniei morale, pe care Iehova este în drept să o ceară de la Israel ca popor al său. Prin urmare rânduelile privitoare la deosebirea din societate a leproșilor și chipul cum trebuie curățite casele și hainele atinse de lepră au în vedere a face din Israel un popor sfânt. Acest adevăr este repetat și întărit de Apostolul Petru în 1-ia Epistolă 2, 5 și 9.

O cestiune mult mai greu de înțeles și de lămurit este de a se ști pentru ce lucrurile, semnalate mai sus, pot fi privite ca unele ce aduc necurățenie.

După unii aceste lucruri sunt necurate, pentru că se rapoartă la zemislire și naștere, moarte, stricăciune și putreziciune, adică la începutul și sfârșitul ființei mărginite, și fiind că ideea Mo-saismului despre Ființa nemărginită este mai mult etică-morală, de cât metafisică-abstractă, Iehova fiind dar Ființa absolută, prin aceasta este și *sfințenia absolută*. De aceea și ființa mărginită, omul, este priivită din punctul de vedere etic, adică intră în sfera păcatului și necurățeniei.

În Vechiul Așezământ însă nu se găsește în nici o parte o dovadă, cum că ființa mărginită a omului ar fi *necurată* și *pecătoasă*. Afară de aceasta cei doi poli ai ființei mărginite, începutul și sfârșitul, se ia în înțeles peziș, pentru că nu *a naște* ci *a fi născut* și *a muri* sunt cele două puncte împotrivoare. În nici o

parte nu se vorbește că noul născut, care a intrat în făptura mărginită, ar fi necurat; pe când mortul care a părăsit făptura mărginită se socotește necurat.

Necurătenia mortului după părerea unora ar avea de temeiū scârba pe care o însuflă orî ce ființă intrată în putrefacție, groaza înfiorătoare cu care mortul înriurește asupra orî cărui om, și care a dat poate naștere în timpurile cele mai vechi obiceiului de a privi pe mort ca necurat. Iehova este Dumnezeuul vieței, de aceea moartea și mortul trebuie a se înlătura din cuprinsul stăpânirei sale. Această idee se poate pricepe și mai bine, când moartea și păcatul sînt puse în legătură între dânsese ¹.

La întrebarea pentru ce din toate boalele numai lepra fu însemnată cu necurătenie? se poate răspunde că ea este socotită în orient ca cel mai îngrozitor rău, cu deosebire ea este o lovire saū pedeapsă dată de Dumnezeu ².

Părerea aceasta cu greū s'ar putea primi, pentru că se perde din vedere faptul, cum că aci este vorba de credințe ce n'aū eșit din credința în Iehova, credințe pe care le avea poporul Israelit mai 'nainte de epoca Mosaică și pe care le aveaū și multe alte popoare.

Afară de aceasta în Vechiul Așezământ nu se spune că moartea a intrat în lume prin păcat.

¹ Gen. 2 17. 3 19.

² 2 Reg. 15 5.

Credința că Iehova este Dumnezeuul vieții său mai bine zis, Dumnezeuul celor vii, nu înseamnă alt ceva, de cât că puterea lui încetează la porțile Șeolului. Mai târziu și treptat dobândește ființa reală și credința că Dumnezeu este stăpânul celor vii și al celor morți.

Israelii ca și alte popoare au avut altă dată cultul morților. Ei își inchipeau sufletul ca o ființă mai pre sus de om, că locuște în apropiere de mormânt și că poate aduce omului folos sau vătămare. Din această credință a eșit atât cultul morților, cât și groaza de mort împrejurul căruia rătăcește sufletul.

Groaza aceasta nu stă în nici o legătură cu ideile despre necurătenia mortului, idei ce au isvorit din credința în Iehova, și care sânt o urmare firească a acestei credințe. Necurat, adică nedestoinic d'a lua parte la cult, este ori cine, care cinstește pe alt Dumnezeu, afară de Iehova. Ideea despre necurătenia mortului este rezultatul unei lupte împotriva cultului morților, luptă ce a ținut mult timp. Credința în Iehova n'a isbutit ca să stârpească obiceiul—cultul morților—în rădăcinat foarte adânc în popor; de aceea s'a insuflat și răspândit ideea că mortul este *necurat*.

În privința necurăteniei provenită din boalele organelor genitale, se găsesc aceleași vederi și la alte popoare, și se poate zice că sânt rezultatul unor credințe superstițioase, anume că cine

suferă de ast-fel de boale s'ar afla sub înfruntarea unor anume spirite.

Mult timp boalele au fost socotite ca vizite ale spiritelor strămoșilor duși de pe lume.

De notat este că necurătenia scurgerei lunare se găsește la toate popoarele semite. Fie-care se înfiorează de singe omenesc ca de ceva ce aduce primejdie.

Cuvântul pentru ce din toate boalele numai lepra a fost considerată ca necurăată este groaza înfiorătoare ce a produs această boală tot de-a una în orient.

Ea a fost socotită ca o pedeapsă trimisă de la Dumnezeu.

I N C H E E R E

Aruncând o privire repede asupra celor zise pêne aci, să recapitulez sau să subsumez cestiunile pe care le am atins mai mult sau mai puțin în espunerea de mai sus.

Rugăciunea, espresiunea sau manifestarea sufletului, pornind din temerea de D-zeu sau evlavie, este tot așa de veche ca și jertfa, care n'a putut fi adusă fără să nu fi fost însoțită de rostirea unor cuvinte prin care se cerea ajutorul lui D-zeu, sau îi se mulțumia pentru bunătăți cerute or primite, fie de cel care se simțea pătruns de nevoe ca să alerge la ajutorul lui D-zeu, fie de cel care nu putea să nu fie mulțumitor și recunoscător.

Rugăciunea se făcea în orî ce loc se afla omul și în orî ce timp; dar mai bucuros o făcea fie care la un loc, unde se aduna cu semenii săi, și aceasta pentru cuvîntul că acest loc fiind un sanctuar, o locuință a D-zeirii, rugăciunea făcută do-bîndia mai multă putere lucrătoare.

Posițiunea pe care o lua fie cine la rugăciune era întemeiată pe obiceiurile din trecutul națiunii sale.

În ce privesce timpul de rugăciune pentru fiecare în parte, sau împreună cu toții, adecă rugăciunea făcută la sanctuar în numele întregului popor, se rîndui mai târziu trei timpuri pe zi, ceasuri de rugăciune.

Binecuvântarea este tot formă de rugăciune precum și blăstămul, a căror rostire atrăgea după sine împlinirea lor.

Jurământul nu este alt ceva de cât un blestem condiționat, prin care cel care jură cere ca pedeapsa lui D-zeu să cază asupra sa, dacă n'a spus adevărul, or nu s'a ținut de cuvînt. Nu numai la Israeliti ci și între creștini jurământul pune capăt neînțelegerilor ivite în împrejurărilor vieței cetățenești. Chipul cum se făcea jurământul n'a fost totdeauna acelaș. Gradul de cultură, obiceiurile și mai ales credința 'i a dat forme deosebite, temeiul ânsă a ramas acelaș, adecă a se lua D-zeu de martor pentru cele ce se spun.

Făgăduiele, jurința sau *voturile* au eșit din credința ce are omul că el atârnă de o putere D-zeească, și că prin daruri făgăduite poate îndupleca D-zeirea ca să'i fie binevoitoare. Împrejurări primejdioase de care omul voia să scape, dorința d'a dobîndi ceva scump și dorit pentru sine sînt cuvintele temeinice care împingiau pe om să facă voturi, sau făgădueli. Votul odată făcut, trebuia să fie îndeplinit.

Anatema nu este alt ceva decât un fel de făgăduială, adecă ceva dăruit ce trebuia să fie destrus, nimic în cinstea lui D-zeu. Aceea ce era dat anatemei, fie ființă, sau lucruri se considera că este Sfânt, că acele ființe ori lucruri date anatemei sunt pline de un fluid D-zeesc, și de aceea cine le atingea, fără a fi îndreptățit la aceasta, și atrăgea imediat moartea.

Postul, în general vorbind, este expresiunea sa forma concretă a întristării și durerii sufletești, este oare cum semnul văzut al umilinței și plecării omului păcătos înaintea lui D-zeu; de aceea se vede însoțit de plâns, și alte gesturi, prin care se cere mila și ajutorul lui D-zeu.

Postul era adesea precedat sau urmat de rugăciune, și aceasta pentru a-i da mai multă putere lucrătoare.

Oraculul și are punctul de plecare în nepriceperea omului de ași da seamă de prevedința lui D-zeu, adecă de legile ce cârmuesc lumea, de unde apoi trebuința pentru dînsul ca să afle și să știe care ar fi voința D-zeirii, spre a o împlini, depărtând astfel mânia ei. Mijlocul prin care se dobîndia răspunsul D-zeirii era *urim* și *thumim* și în vechime de tot *Efodul*, care mai târziu fu înlăturat.

Un alt mijloc spre a afla cele viitoare era *necromantia*, adecă procedarea tainică pentru a chema spiritele morților, de la care spirite întrebătorul voia să afle aceea ce îl interesa în viitor.

O formă de oracul este și *rabdomantia*.

Magrea, descântecele și fermecile n'au lipsit la Israeliti. Prin recitarea unor formule omul 'și închi- puia că poate pune în serviciul său unele spirite, care să'l ferească de pagube, sau să aducă alt cuiva pagubă. Din sfera fermecilor și descântecilor au eșit și *amuletele*, adică chipuri sau lucruri atâr- nate la gât, puse la mâini sau în altă parte a cor- pului, scrise or nescrise. Credița era că prin cu- vinte sau sentințe scrise se poate lega un spirit de un anume lucru, și astfel purtătorul lui 'și asigură protecția aceluï spirit.

Ideea despre ce este *curat* și *necurat*, precum și despre ce este *sfânt* și *profan* sau *nesfânt* da- tează din vechime adâncă.

Sfințenie este înainte de toate *numirea* D-zeirii. Tot ce se însușește D-zeirii sau se împărtășește de dënşa, fie om or lucru, este *sfânt*, *sfințit*, cu alte cuvinte, aceea ce este *sfânt* or *sfințit* se pre- supune că este luat din sfera vieței pămênțești și pus în aceea a D-zeirii, care pătrunde și înriurează asupra ființei sau lucrului. *Sfințenia* sau *curățenia* este neatârarea de puterile de care să ferește omul și pe care D-zeu le depărtează de la acela care 'i slujește, se apropie de dënşul.

Necurățenia ca și *curățenia* sau *sfințenia* au un caracter comunicativ. Și una și alta pot fi înlătu- rate prin spălare. Ideea despre ce este curat 'și are apogeul său în aceea că Israel este popor *sfânt*, adică că trebuie să năzuiască a fi *curat*, *sfânt* în ce privește cinstirea lui D-zeu sau cultul.

Curăţirile au de obiect spălatul hainelor şi îmbăierea corpului.

Necurăţenia şi *curăţenia* au o temelie religioasă, comună tuturor popoarelor din vechime. Dacă cuiva nu îi este ertat să se înfăţişeze în ținută nepotrivită înaintea stăpânitorilor pământeşti, apoi cu atât mai puțin nu trebuie, dacă este necurat, să se înfăţişeze înaintea stăpânitorului cerului și al pământului, adică înaintea lui D-zeu. Cine atinge lucruri ce aduc după dănsese necurăţenie nu este destoinic să iea parte la cult. Curăţenia preotească, simbolul curăţenii morale, este cerută de Domnul din partea întregului popor Israelit, care trebuia să devie popor sfânt, popor de preoţi, neam preotesesc, apogeul la care a ajuns omenirea creştină, după învăţătura Ap. Petru — 1. Petru 2⁵ şi 9.

POZIȚIUNI

1. Pâinea dospită, iar nu azima, a fost în Biserică de la început întrebuințată la Sânta Eucharistie.
2. Coprinsul celor mai însemnate colecțiuni liturgice.
3. Ce se zice în privința epistolelor Sântului Ignatie cel Mare Episcopul Antiochiei?

Se aprobă

Decan, **C. ERBICEANU**
